

Moderne importord i språka i Norden

Titel: Ersättningsord i finskan

Forfatter: Hanna Hakala

Kilde: Moderne importord i språka i Norden VI. Udenlandske eller hjemlige ord. En undersøgelse af sprogene i Norden, 2007, s. 135-168

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/min/issue/archive>

© Novus forlag 2007

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Ersättningsord i finskan

Hanna Hakala
Helsingfors universitet

1. Inledning

Finskan avviker på många sätt från de andra språken inom importordsprojektet (MIN). Språket hör till en annan språkfamilj, och det har en mycket annorlunda morfologi än de skandinaviska språken. De flesta moderna importord kommer in i finskan från indoeuropeiska språk, i första hand från de germanska. Eftersom exportspråken skiljer sig rätt mycket från finskan är det naturligt att importorden inte tas in i finskan utan motstånd. Jag ska i denna artikel diskutera moderna importord och deras ersättning med inhemska konstruktioner ur en finsk synvinkel, samt presentera resultatet av mina undersökningar av tidningskorpusar. Först ska jag referera den historiska bakgrunden för skapande av ersättningsord i finskan och diskutera språklig purism från en finsk synpunkt och därefter presenterar jag mina resultat av olika sökningar i korpusarna.¹

2. Purism och språkvård

Sin nuvarande ställning i Finland har finskan haft endast i drygt etthundra år. Landet var en del av Sverige från 1323 till 1809; därefter hörde det till Ryssland över hundra år. Svenskan var fram till slutet av 1800-talet Finlands enda officiella språk och finskan hade rätt låg status. Under reformationen hade visserligen finskans ställning förbättrats; finskan hade fått ett eget skriftspråk och bl.a. Bibeln hade översatts till finska, men efter drygt hundra år försämrades finskans ställning på nytt. Landet blev fattigare efter trettioåriga kriget och det stora nordiska kriget på 1600-talet, och de upplysta bytte återigen till svenskan. (Lehikoinen & Kiuru 1998: 5).

På 1800-talet fick finskan igen vind i seglen. Sverige förlorade Finland till Ryssland år 1809, och Finland blev autonomt. Autonomi, i kombination med de nationalromantiska strömningarna i Europa, hade en positiv inverkan på finskans utveckling. Några berömda förespråkare för finskan var Elias Lönnrot och J.V. Snellman. Finskan blev så småningom ett officiellt språk i Finland vid sidan av svenskan. Då finskan vid den här tiden började utvecklas allt snabbare, behövdes det många nya ord. Kraven var mycket puristiska: varje referent borde få en finsk benämning. Antero Varelus motiverade 1847 ersättningsorden utgående från tre argument: de finska orden är lätta att skriva, uttala och böja, de är lätta att minnas

¹ Jag vill tacka Leila Mattfolk som språkgranskade min artikel och gav många nyttiga råd och förslag. Därtill vill jag tacka min handledare Jan-Ola Östman för all hjälp.

och deras betydelse är ofta tydlig i motsatsen till lånordens (Lehikoinen & Kiuru 1998: 142). I synnerhet Elias Lönnrot, författaren till Finlands nationalepos *Kalevala*, var förespråkare för ersättningsorden; han skapade tusentals ersättande nyord på

Bild 1: Elias Lönnrot

1800-talet. I Finland har purismen och de inhemska nyorden utgjort en viktig del av det nutida demokratiska samhället.

En betydande del av modersmålsundervisningen i finska bestod på 1900-talet av att rensa finskan från de s.k. svecismerna, dvs. ord och strukturer som är påverkade av svenskan. Många böcker har beskrivit svecismerna som ett hot mot det finska språket; bl.a. i E.A. Saarimaas läroböcker om språk behandlas svecismerna mycket grundligt (se t.ex. Saarimaa 1947).

År 1945 grundades en språkbyrå för finskan, *Kielitoimisto*. Den fungerar numera som en del av *Forskningscentralen för de inhemska språken*. Enligt *Kielitoimisto* bör samhället ha en gemensam, offentligt normerad språkform. Byråns huvuduppgifter

är att forska i språkets utveckling och att ge råd och rekommendationer för finskan. (Forskningscentralen för de inhemska språken 2004).

Den finska purismen syns även i dag, bl.a. i form av aktivt skapande av ersättningsord. Till exempel ordnade *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura* (Finska litteratursällskapet), *Forskningscentralen för de inhemska språken*, *Utbildningsstyrelsen* och *Aidinkielen opettajat* (förening för de finska modersmållärarna) år 2002 en tävling under namnet ”Sanaseppo” (’ordsmeden’). Tävlingen var avsedd för skolelever och uppgiften var att konstruera nya finska ersättningsord för 12 moderna lånord. Eleverna gav över 6 300 olika, i många fall strålande förslag på ersättningsord (Forskningscentralen för de inhemska språken 2004), men tiden visar om de nya orden tas i bruk eller inte. Också andra lekmän är aktiva skapare av ersättningsord och intresserade av lånordens inverkan på finskan. Till exempel fördes det hösten 2003 en livlig diskussion i *Helsingin Sanomat* om det engelska begreppet *hands free*. I många insändare gavs förslag på möjliga inhemska ersättningar, t.ex. *luurike* (från *luuri* ’(telefon)lur’), *korvain* och *korvake* (från *korva* ’öra’ och även *korvata* ’ersätta’).

3. Några särdrag i finskan

Finskan skiljer sig på många olika nivåer från de språk från vilka de flesta importorden kommer, och det finns många särdrag i finskan som spelar en betydelsefull roll för hur den påverkas i kontakt med andra språk. Finskan har en annorlunda ortografi än indoeuropeiska språk. Många importord innehåller exempelvis fonem som är främmande för den traditionella finskan och detta påverkar också stavningen av

importord. Till exempel förekommer det klusiler som i många språk beskrivs med bokstäverna *g* och *b* inte i finska ord. För drygt hundra år sedan var det fortfarande vanligt att de främmande tonande klusilerna ersattes med tonlösa *k* och *p* – både när det gällde skrift och uttal. Till exempel heter de äldre importorden *gitar* och *bank* på finska *kitara* och *pankki*. Det har inte heller varit vanligt att ett finskt ord initialt har en konsonantkombination. Av denna orsak heter Sveriges huvudstad Stockholm *Tukholma* på finska; namnets inledande konsonant har utelämnats i anpassningen till finskan.

Numera har man slutat ersätta tonande klusiler med tonlösa i skrivet språk, men svårigheten med dem hörs fortfarande i tal; det finns många finnar som inte kan eller vill uttala dem. Olli Nuutinen (1994: 73) skriver att det inte är möjligt för oppositionerna *g–k* och *b–p* att integrera sig i finskan så länge som finnarna inte kan uttala tonande konsonanter. Enligt Nuutinen är det svårt för finnar att uttala dessa konsonanter eftersom stämtoner i konsonanter är fonologiskt irrelevanta i finskan.

Ett annat karakteristiskt drag för finskan är stadieväxlingen; har ett importord stadieväxling, är det vanligen väletablerat i det finska ordförrådet. Till exempel har det anpassade importordet *teippi* (eng. *tape*) bara ett *p* i genitiv. Ordet böjs *teippi* (nom.) : *teipin* (gen.). Det finala *s* i importordet *kampus* förändras till *ks* i genitiv. Ordet böjs *kampus* (nom.) : *kampusen* (gen.), på samma sätt som finskans *leivos* (nom.) : *leivoksen* (gen.) ('bakelse'). Också den finska vokalharmonin spelar en roll vid import av ord. Vokalharmoni betyder att ett osammansatt ord kan innehålla antingen endast främre vokaler eller endast bakre vokaler tillsammans med *i* eller *e*. Det kan således inte finnas ord såsom **talö* eller **jäätelö*, utan orden heter *talo* ('hus') och *jäätelö* ('glass'). Importordet *olympia* utgör ett undantag, där vokalen *y* egentligen fordrar ett finalt *ä*. Vokalharmonin gör dock att många finnar inte kan uttala ordet rätt.

Finska ord slutar mycket sällan på en konsonant. Därför brukar importord som slutar på konsonant i anpassningsprocessen ofta få en final tilläggsvokal.

Också den finska morfologin avviker från de indoeuropeiska språken. Finskan har 15 kasusformer, vilket innebär att det bör vara möjligt att böja också ett (import-) ord på många olika sätt. Det är speciellt svårt att böja citatlån och förkortningar och på grund av vokalharmonin är det ofta svårt att välja om man ska ha främre eller bakre vokaler i böjningsändelsen. Ofta skiljer sig uttalet av ett importord från dess skriftliga form, vilket kan leda till att ordet kan få flera olika ändelser för en och samma böjningsform. T.ex. kan importordet *design* få olika skrivsätt i partitiv beroende på om man tänker på uttalet eller på skrivsättet: *designia* [disainia] vs. *designiä*.

4. Syfte och metod

Syftet med min undersökning är att utreda om moderna importord har ersättningsord i finskan och om de eventuella ersättningsorden i verkligheten används i finska tidningstexter. Jag vill visa vilka importord som används mera frekvent än deras ersättningar och vice versa. Jag vill också veta om olika slags ersättningsord har olika slags genomslagskraft, och om ersättningsstendensen är olik inom olika semantiska ämnesområden. Jag vill också med hjälp av en liten diakronisk undersökning studera om importord och deras ersättningar kan ha använts olika under olika tider.

De importord och deras eventuella ersättningsord som jag studerar är ord som i högre eller lägre grad förekommer i alla de språk som undersöks i MIN-projektet. Orden är excerperade ur en studie av omfånget av importord i språken i Norden; materialet för den studien är tidningstext från åren 1975 och 2000 (se närmare Selback & Sandøy 2007). Utöver en gemensam lista med ord från tidningsmaterialet har forskarna i projektet tillsammans skapat en ordlista med ytterligare 40 importord från fyra olika semantiska ämnesområden, tio från vart och ett. De semantiska ämnesområdena är *adb*, *mat*, *bollsport* och *ungdomsmusik*.

För att utreda om importorden har några ersättningar i finskan har jag gått igenom ordböcker och elektroniska källor. Jag har utgått ifrån att ett ersättningsord bör vara yngre än importordet, eftersom dess uppgift är att *ersätta* ett nytt importord och inte vice versa. Vissa ersättningsord har dock förekommit tidigare i finskan än motsvarande importord, men de har som ersättningar fått en annan, en ytterligare eller en utvidgad betydelse, och kan sålunda anses vara nya i sin kontext.

För att få veta hur importorden och ersättningsorden används har jag gjort sökningar på ordparen i elektroniska tidningskorpusar. För att få med finskans alla 15 böjningsformer har jag sökt på ordstam + asterisk. Många finska ord har också stadieväxling, vilket innebär att jag även varit tvungen att söka på många olika ordstammar. När jag t.ex. sökte på ersättningsordet för importordet *icon*, nämligen *kuvake*, sökte jag på både *kuvake** och *kuvakeke**.

Sökningen var många gånger ganska besvärlig, eftersom många av orden antingen är polysemer eller homonymer. Som ett exempel kan nämnas ordet *verkeko* ('nät'), ersättningsordet för både *web(bi)*, *internet(ti)* och *net(ti)*, där jag var tvungen att kontrollera alla tusentals träffar för att försäkra mig om att de syftade på fenomenet Internet och inte t.ex. på nätet i ett (fotbolls- eller ishockey)mål.

Jag beslutade mig för att ta med ord som används i sammansättningar, men utelämnade ord som på något sätt var avledda och t.o.m. kunde höra till en annan ordklass än ordet jag sökte. Av metodiska och praktiska skäl var jag dessutom tvungen att begränsa de ord som används i sammansättningar bara till sådana ord som fungerar som förled i sammansättningen. Detta kan påverka mina resultat, men den systematiska studien torde ändå ge en relativt pålitlig bild av verkligheten.

5. Importorden på den ursprungliga listan

På den ursprungliga gemensamma listan med importord fanns 138 olika ord. Denna lista utökades med 40 ord från de olika semantiska ämnesområdena (se avsnitt 4). Det var alltså sammanlagt 178 importord som var föremål för undersökningen. Efter att ha gått igenom alla importorden på listan bestämde jag mig för att göra sökningar på 123 av dem. Jag kommer att kalla denna ordlista för "den finska listan". Jag kontrollerade orden med hjälp av olika ordböcker såsom *Suomen kielen perussanakirja*, *Nykysuomen sanakirja* (delarna 5 och 8) samt *Nykysuomen sivistyssanakirja*. Jag tog med alla 40 importord från de semantiska ämnesområdena samt 83 andra importord som jag ansåg vara relevanta för finskans del. Det var alltså bara c. 60 % av de ord som fanns på den ursprungliga gemensamma ordlistan som på något sätt var användbara i finskan.

De 55 importord som jag utelämnade från korpussökningarna hade vanligen inget ersättningsord i finskan eller så existerade det redan ett inhemskt ord för referenten innan importordet kom in. Orden *dance*, *rock'n roll*, *teippi* (eng. *tape*) och *kasetti* (eng. *cassette*) är alla sådana importord som inte har någon ersättning i finskan. *Dance* och *rock'n roll* kan klassificeras som kulturord, och enligt min erfarenhet får kulturord sällan några ersättningsord i finskan. *Teippi* och *kasetti* har däremot anpassats till finskan med finalt *-i*, och *teippi* har också fått ett skrivsätt som liknar importordets ursprungliga uttal i källspråket. Det vore intressant att veta, varför dessa ord inte har ersatts. Båda orden är inlånade i finskan för relativt länge sedan, då ersättningstendensen inte var så stor som den är i dag. Orden är också ytterst frekventa, vilket innebär att de inte längre skulle kunna ersättas utan stort motstånd. Orden passar också bra in i det finska språket: de är lätta att uttala, och de har t.o.m. anpassats till den finska morfologin så mycket att de har stadieväxling.

Av de importord som finns på listan och som har en äldre ersättning kan de flesta anses höra till den finska slangen. De finska verben *varata* ('boka') och *valmentaa* ('träna') är gamla medan importorden *buukata* (eng. *to book*) och *koutsata* (eng. *to coach*) har kommit in i den finska slangen under de två senaste årtiondena (Paunonen 2000).

Nästan hälften av de utelämnade importorden var dock sådana som inte finns i finskan överhuvudtaget. Några av fenomenen är okända i finskan, men i de flesta fall har fenomenen genast fått en finsk beteckning, och det har därför helt enkelt inte funnits behov för att ta in nya importord för att beteckna dem. Exempel på importord som saknas i finskan är *swimmingpool* och *lift*. I stället säger vi *uima-allas* (*uima* ung. 'för simning / bad' + *allas* 'bassäng') och *hissi*, som troligen är ett lån från svenskan.

6. Tidningskorpuserna

De tidningskorpuser som jag har använt ingår i den finländska språkbanken CSC (www.csc.fi). Tyvärr innehåller den bara tidningar från 1990-talet, vilket försvårar i synnerhet den diakroniska undersökningen. Jag har valt att använda det nyaste tidningsmaterialet, dvs. tidningar från åren 1998, 1999 och 2000. Det nyaste materialet torde bäst avspegla språksituationen i dagens Finland. Tidningen *Karjalainen* har flest årgångar i CSC och av den har jag valt årgångarna 1991–1999 för att kunna göra en diakronisk undersökning av två ordpar. Tyvärr finns inte alla tidningar med i CSC; således kunde jag inte an-

<i>Korpus</i>	<i>Vokabler</i>	<i>Dokument</i>
Aamulehti 1999	16 608 843	61 528
Hämeen Sanomat 1999	1 047 190	4 383
Hämeen Sanomat 2000	195 844	797
Kaleva 1998–1999	9 758 628	37 862
Karjalainen 1991	2 651 281	8 379
Karjalainen 1992	4 415 638	14 599
Karjalainen 1993	3 167 189	10 210
Karjalainen 1994	4 886 512	15 379
Karjalainen 1995	6 178 856	18 342
Karjalainen 1997	6 341 456	21 525
Karjalainen 1998	5 970 089	20 090
Karjalainen 1999	2 161 886	7 350
Keskisuomalainen 1999	7 928 830	28 885
Turun Sanomat 1998	11 400 290	43 860
Turun Sanomat 1999	11 821 904	44 755
Uutispäivä Demari 1999	2 939 448	9 825
Uutispäivä Demari 2000	660 039	2 195

vända Finlands största tidning *Helsingin Sanomat* i sökningen. Tabellen ovan beskriver de korpusar i CSC som jag har använt i mina sökningar, samt hur många dokument och ord dessa korpusar består av. Bild 1 visar var tidningarna kommer ut och hur stora upplagor de hade år 2003 (LT-levikki 2004).

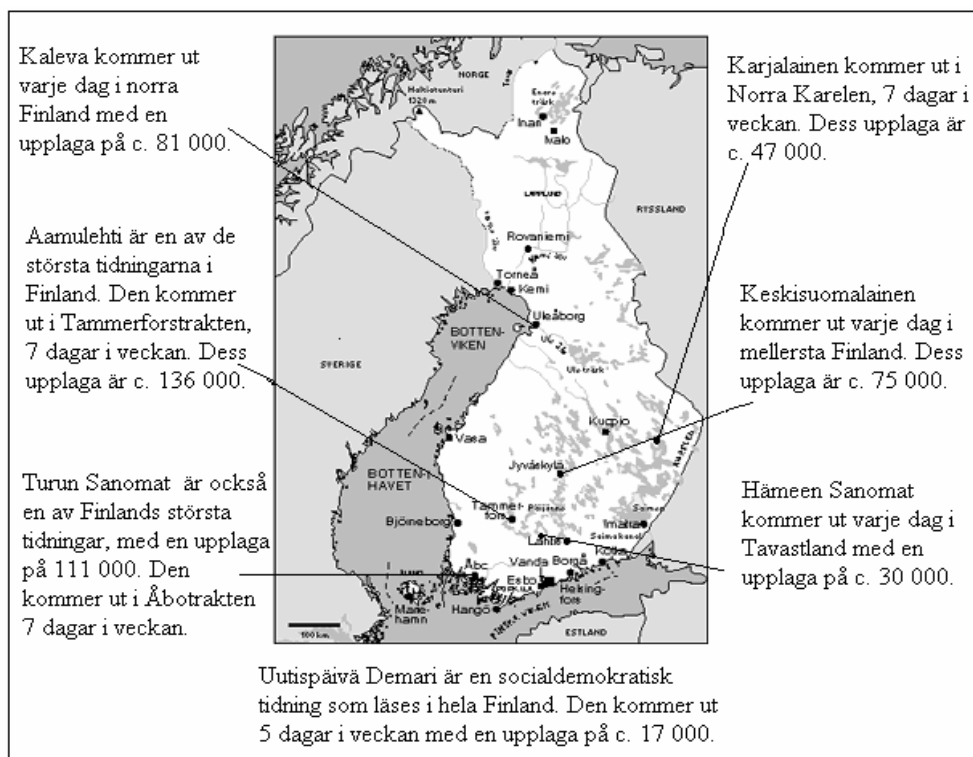

Bild 2: Information om de tidningar som användes i korpussökningarna

7. Ordparen i korpussökningen

Av de 123 ordpar som jag gjorde korpussökningar på är 83 importord med på den s.k. ursprungliga listan. Detta innebär att dessa 83 importord kan höra till vilket ämnesområde som helst eftersom de är excerperade ur all slags text i de tidningar som ingick i studien om omfång av importord (se Selback & Sandøy 2007). Det är dock intressant att konstatera att många av de 83 orden ändå hör till ett av de fyra semantiska ämnesområden som de andra 40 orden kommer ifrån. Slutresultatet blev en ordlista med 29 ordpar från det semantiska ämnesområdet *adb*, 14 ordpar från *mat*, 14 ordpar från *bollsport*, 22 från *ungdomsmusik* samt 44 övriga ordpar.

Alla 123 ordpar fungerade dock inte i sökningarna utan endast 80 ordpar visade sig ge användbara resultat. De flesta importorden som av olika anledningar inte

fungerade hörde till ett av de fyra semantiska fälten. Detta är inte överraskande när man beaktar att jag tog med alla 40 ord som vi inom projektet hade kommit överens om att undersöka, utan att granska dem desto närmare på förhand. Av de importord som jag, baserat på min egen språkkänsla, förväntade mig resultat av, var dock även nästan 20 ord oanvändbara. Jag kommer i avsnitt 7.3. att diskutera varför över en tredjedel av de utvalda orden inte fungerade i sökningarna.

Mitt syfte var alltså att utreda vilketdera som används oftare i tidningstexter, importordet eller ersättningsordet. Det var inte alltid lätt att få entydiga resultat. För det första fanns det ordpar där båda orden användes lika många gånger. Ett annat problem för tolkningen var att sökningen på vissa ord gav mycket få träffar. Det fanns ordpar där importordet gav tre träffar medan ersättningsordet gav två; ett resultat som inte kan ge upphov till några allmänna slutsatser. I de följande två kapitlen redogör jag för vilka importord som används mer frekvent än ersättningsordet och vice versa.

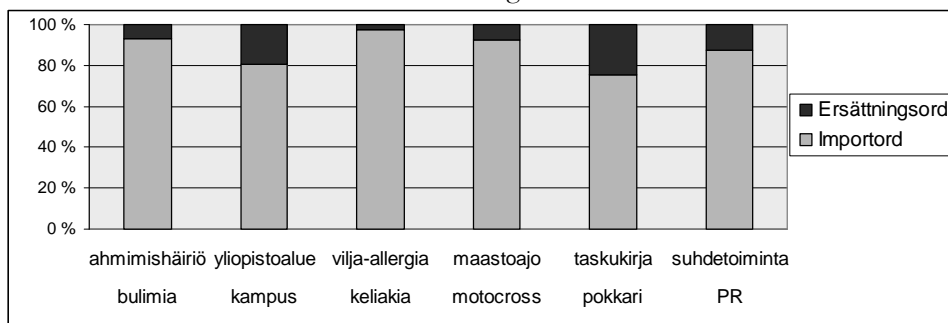
7.1. Importordet används mer frekvent än ersättningsordet

Det finns relativt många ordpar i det finska materialet av vilka importordet används mer frekvent än ersättningsordet. Andelen är överraskande stor, i synnerhet om man beaktar finskans tidigare tendens för purism och ersättning. Sammanlagt 28 importord användes oftare än deras ersättningar i tidningskorpusarna. Procentuellt sett är deras antal 35 % av de importord som gav resultat. Man bör dock minnas att inte alla 80 importord gav entydiga resultat, vilket innebär att fallen där antingen importordet eller ersättningsordet användes avsevärt mer frekvent inte utgör 100 % av de 80 ordparen.

I och med att tröskeln för att ta in importord i finskan av skäl som förts fram i kapitel 3 är hög måste det finnas bra orsaker till att en så stor andel som en tredjedel av importorden i materialet har accepterats. En orsak kan vara att importordet är lättare att använda än dess ersättning; många ersättningsord är t.ex. mycket längre än motsvarande importord i den här gruppen. Man kan också hitta andra tendenser hos orden. De kan i vissa fall höra till ett visst semantiskt ämnesområde där ersättningar är sällsynta. I några fall kan orsaken ligga i ordens status och i eventuella trender i samhället.

Jag kommer i kapitel 8 att behandla orden från de fyra semantiska ämnesområdena mer ingående – här koncentrerar jag mig på de övriga ordparen på den ursprungliga listan. Diagram 1 ger exempel på 6 ordpar på listan av vilka importorden används mer frekvent än sina ersättningar. Jag har här valt ordpar som gav upphov till så klara och entydiga resultat som möjligt.

Diagram 1: Några exempel på ordpar där importordet används mer frekvent än ersättningsordet

Som framgår av diagram 1 finns det i den här gruppen två ordpar som benämner sjukdomar. *Bulimia* (sv. *bulimi*) fick 80 träffar medan dess ersättning *ahmimishäiriö* (ung. 'frossningsstörning') fick 6, och *keliakia* (sv. *celiak*) fick 292 träffar medan dess ersättning *vilja-allergia* (ung. 'spannmålsallergi') fick endast 8. *Bulimi* är en lågstatus-sjukdom – åtminstone i Finland – medan *celiak* är en sjukdom som man kan tala öppet om. Sjukdomar brukar ha många namn: officiella, ofta latinska, och inofficiella och t.o.m. folkliga. Det är vanligt att sjukdomar har ett "importerat" namn, som också används mycket. Eventuellt kan man tänka sig att ju mer accepterad och bekant sjukdomen är desto mera använder man dess inhemska och folkliga namn. En sådan hypotes håller dock inte i detta fall eftersom vi på finska inte talar om *celiak* med dess finska namn även om sjukdomen är mycket mera "acceptabel" än *bulimi*. En orsak kan vara att sjukdomen *celiak* är relativt "ny" för lekmännen och att den finska benämningen därför ännu inte har hunnit bli allmän. Ordet *keliakia* är ju också mycket kortare än dess ersättning *vilja-allergia*, som dessutom innehåller en svår tonande klusil. *Keliakia* passar däremot med sina tonlösa klusiler bra in i det finska ljudsystemet.

Också *bulimia* har en längre ersättning: *ahmimishäiriö*. Även om ersättningen beskriver sjukdomen på ett begripligt sätt ('frossningsstörning') saknar den ändå det negativaste hos sjukdomen, nämligen kräkningen. Att ersättningsordet inte lyckas beskriva referenten tillräckligt noga kan vara en orsak till att språkbrukarna har valt att använda det latinska importordet *bulimia*. En annan förklaring till den höga användningsfrekvensen av ordet *bulimia* kan knytas till fonologin. Ordet är fonetiskt sett ganska beskrivande; det är nästan som ett onomatopoetiskt ord vars uttal liknar den fysiska reaktionen vid bulimin. Ordet *bulimia* kan alltså förorsaka negativa konnotationer hos språkbrukare såsom själva lågstatus-sjukdomen. *Bulimia* liknar även det svenska ordet *bula*, som har en obehaglig referent ('svullnad', 'knöl').

Vissa av de ord som presenteras i diagram 1 kan anses höra till en viss jargong. *Motocross* är egentligen ett namn på en idrottsgren. Ordet används också ofta som ett led i olika slags sammansättningar som kan vara t.ex. företagsnamn eller namn på evenemang. Att använda det för den stora publiken mera främmande importordet i stället för en inhemska motsvarighet kan vara ett tecken på strävan efter grupp-tillhörighet. Det är kännetecknande för olika slags jargong att vissa termer

används av dem som ägnar sig åt saken i fråga. Importordet används alltså mera frekvent än dess ersättning *maastoajo* (ung. 'terrängkörning'). Båda orden beskriver dock grenen ganska bra; *motocross* framhäver det faktum att grenen hör till motorsporten, medan *maastoajo* skildrar platsen, *terrängen*, där sporten utövas. *Motocross* fick 337 träffar i korpussökningarna medan dess ersättning *maastoajo* fick bara 27.

Också ordet *PR*, *public relations*, hör till en sorts jargong. Eftersom *PR* är ett högprestige-fenomen, är det ganska väntat att importordet används mer frekvent än sin ersättning *subdetoiminta* (ung. 'relationsverksamhet'). Akronymen *PR* är också mycket kort och lätt att säga och skriva. Bokstäverna uttalas enligt det finska mönstret [pe: ær] och inte som i engelskan. *PR* fick c. 700 träffar i korpusarna medan *subdetoiminta* fick en sjundedel av det, nämligen 103.

Ordet *kampus* (eng. *campus*) hör till universitetsvärlden, och ordet har sin förebild i USA där det finns talrika campusar runtom i landet. Campustänkandet härstammar således från USA, vilket eventuellt kan förklara varför finnarna inte väljer att använda det finska namnet *yliopistoalue* (ung. 'universitetsområde') för att beskriva referenten. Också här är ersättningsordet mycket längre än importordet. *Kampus* passar dessutom väl in i det finska ljudsystemet och är lätt att böja enligt finskt mönster. Importordet *kampus* fick 220 träffar i korpussökningarna medan dess ersättning *yliopistoalue* fick en knapp fjärdedel av det, nämligen 54.

Ordet *pokkari* kommer från den engelska benämningen *pocket book* och uppfattas här som en anpassad form av ordet *pocket*. I engelskan är dock benämningen *paperback* betydligt mer frekvent; *pocket book* används endast i amerikansk engelska och åtminstone från början enbart om de böcker av detta slag som publicerades på det amerikanska bokförlaget Pocket Books Inc (www.simonsays.com). Ordet *pocketbok* eller enbart *pocket* finns i samma betydelse även i svenskan, norskan och danskan (Nyord i svenskan, 2001) vilket till viss del troligen kan ha hjälpt ordet *pokkari* att få ett så starkt fotfäste. I finskan har importordet ersättningen *taskukirja* ('fickbok'), ett ord som redan länge varit i bruk. Tidigare syftade *taskukirja* först och främst på små böcker, reseguider, eller andra speciella böcker. Numera har man börjat kalla också moderna romaner med mjuka pärmar för *taskukirja* enligt den engelska modellen (*pocket* + *book* = *tasku* 'ficka' + *kirja* 'bok'). Dessa pocketböcker har blivit ytterst vanliga och populära i Finland under de senaste åren. Av de sex exempelord som åskådliggörs i diagram 1 används ersättningsordet procentuellt sett mest frekvent i ordparet *pokkari-taskukirja*. Importordet *pokkari* fick 114 träffar i tidningskorpusarna medan dess ersättning *taskukirja* fick nästan en tredjedel av detta, nämligen 37 träffar.

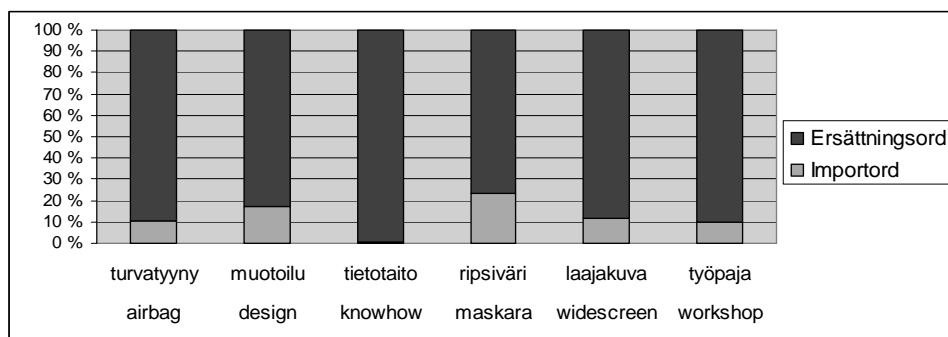
7.2. Ersättningsordet används mer frekvent än importordet

I en majoritet av ordparen i den finska studien användes ersättningsordet mer frekvent än det motsvarande importordet. Av de 80 ordpar som ingick i undersökningen var ersättningsordet mer frekvent än importordet i 49 par; procentuellt sett var andelen 61 %.

De ord som placerar sig i denna kategori kommer från olika slags ämnesområden. Några importord, såsom *seminologi* (sv. 'seminör', ers. *keinosiementäjä*) och *spoileri* (sv. 'spoiler', ers. *ilmanohjain*) hör till specifika yrkesjargonger, medan de flesta orden är relativt vardagliga. Många av ersättningsorden används i dagligt språkbruk, och de är också väletablerade.

Diagram 2 visar exempel på ordpar där ersättningsordet används mer frekvent än det motsvarande importordet. Jag har valt sex ordpar som fungerar bra och som gett pålitliga och tydliga resultat.

Diagram 2: Exempel på ordpar där ersättningsordet används mer frekvent än importordet

I de flesta fallen är importordet ungefär lika långt som ersättningsordet, vilket kan vara en orsak till den frekventa användningen av ersättningsorden. Det tycks vara så att finnar ofta tenderar att hellre använda ersättningsord än importord, i synnerhet när ersättningsorden inte är klumpiga utan lika smidiga eller smidigare än importorden.

En annan orsak till att dessa importord inte används lika ofta som deras ersättningar kan finnas i ortografin. Alla importord förutom *maskara* – som nog också kan skrivas *mascara* i finskan – innehåller bokstäver som inte hör hemma i den skrivna finskan och orden kan därför ses som främmande och som svåra att uttala och skriva. Utöver problem med ortografin kan det också finnas morfologiska skäl till att man undviker att använda dessa importord i finskan. Det är relativt svårt att böja t.ex. ordet *knowhow*. Vill man använda den singulara partitivformen kan man inte vara säker på om det borde skrivas *knowhonta*, *knowhonia* eller kanske med en apostrof: *knowhow'ta*. Mycket lättare är det att välja den inhemska ersättningen som är lätt att böja i alla former.

Är det alltså så att finnen inte vill använda importord om de innehåller främmande bokstäver eller om de på något annat sätt avviker från traditionella finska ord? Som man kan se i diagram 2 används det enda anpassade importordet *maskara* procentuellt sett mera än de andra fem, som inte är anpassade. Granskar man de sex importorden som åskådliggörs i diagram 1, så märker man att tre av dem är på något sätt anpassade till det finska systemet. Importordet *pokkari* har ändrats relativt mycket om man jämför det med det engelska ordet *pocket*. Orden *keiliakia* och *kampus*

är ortografiskt anpassade på det sättet att *c* har bytts mot ett mera finskt *k*. Av dessa stöder *pokkari* och *kampus* min teori; de används procentuellt sett något mer frekvent i förhållande till sina ersättningsord än de andra orden i sin grupp.

Importordet *knowhow* är som nämndes ovan svårt att skriva och böja. Ordet har en ersättning som har ungefär samma semantiska innehåll, nämligen *tietotaito* (ung. *tieto* 'kunskap', 'vetskap' + *taito* 'kunnighet', 'förmåga'). Importordet *knowhow* fick endast 4 träffar i korpussökningarna medan ersättningen *tietotaito* fick 475. Också importordet *widescreen* kan anses svårt att skriva och säga. Ordet fick 10 träffar i korpussökningarna medan ersättningsordet *laajakuvva* ('bredbild') fick 74.

Det finns fall där importordet inte säger så mycket om referenten, medan ersättningsordet ofta ger mycket mera information. Importordet *maskara* beskriver inte alls sin referent. Den enda associationen knyts till ordet *maski* 'mask', men *maskara* har nog en annan funktion än att täcka en människas ansikte eller hennes ögon. Ersättningsordet *ripsiväri* (ung. 'ögonfransfärg') beskriver däremot entydigt referentens funktion. Importordet *maskara* fick 9 träffar i korpussökningarna medan dess ersättning *ripsiväri* fick 29. Också importordet *airbag* ger en lite annan bild av referenten än ersättningsordet *turvatyyny*. En "luftväska" kan finnas nästan var som helst, och den kan ha olika funktioner. Medan hela säkerhetsaspekten saknas hos ordet *airbag* pekar ersättningsordet *turvatyyny* 'säkerhetskudde' direkt på referentens säkerhetsfunktion. *Airbag* fick 50 träffar i korpussökningarna och *turvatyyny* fick 435. Här bör även svårigheten att anpassa importordet till finskt böjningsmönster och finskt uttal vägas in; för den vanliga finska språkbrukaren kan det t.ex. vara svårt att avgöra om han ska säga [airbægg] eller [æ:rbæg], för att inte tala om hur han ska böja ordet i partitiv: *airbagia* eller *airbaggia* eller t.o.m *airbäggä*.

Två av importorden bland exemplen har enligt min mening ett lite annat stilvärde än deras ersättningar. Både *design* och *workshop* syftar på något trendigt, medan ersättningsorden *muotoilu* (ung. 'formande') och *työpaja* (ung. 'arbetssmedja') är gamla ord som tidigare har syftat bara på mycket vanliga och folkliga referenter. Kontexten kan alltså spela en stor roll när man väljer mellan orden. Numera har man börjat kalla alla slags gruppinlärningsformer för *workshopar*. Korpussökningen visar att det folkligare ordet *työpaja* används mest då man talar om "verkstäder" för unga eller arbetslösa, dvs. då det inte är fråga om någonting trendigt. Importordet *design* används mest när man talar om utländsk formgivning, medan ersättningsordet *muotoilu* passar bättre ihop med inhemsk konst – eventuellt kan man tala om finsk *design* om man vill berätta om något som exporteras. *Design* fick 250 träffar i tidningskorporusarna medan *muotoilu* fick 1 200. Importordet *workshop* användes 110 gånger medan *työpaja* fick så mycket som 1 000 träffar.

7.3. Varför alla ordpar inte "fungerade"

Som forskare ska man aldrig underskatta betydelsen av oväntade resultat. Det fanns många import- och ersättningsord i mitt material som inte användes i de finska tidningskorporusarna – eller i den normerade finskan överhuvudtaget. Resultatet är mycket intressant i sig, men det är inte relevant med tanke på denna undersökning

och dess syfte. Jag har därför lite förringande och kanske vilseledande bestämt mig för att kalla sådana ord(par) för *icke-fungerande*.

Bland de 123 ordpar som jag sökte i tidningskorpusarna finns det 43 icke-fungerande ordpar. Av de 43 icke-fungerande ordparen är det 17 som enligt min egen språkkänsla borde ha fungerat. En viktig orsak till detta resultat kan vara att jag sökte efter ord bara i tidningskorpusar. Eftersom det ofta används ett visst slags språk i tidningstexter kan det hända att en del import- eller ersättningsord inte ”passar in”. Det finns både sådana ordpar där importordet och sådana där ersättningsordet inte används i tidningstexter fast orden används i andra sammanhang. Då är det troligen först och främst fråga om normering versus etablering. Några av orden på listan hör inte till den normerade finskan (dvs. har inte tagits med i ordböcker), även om de kan vara etablerade ord i många domäner.

Importorden *timer* och *shaver* (eller [taimeri] och [J]heiveri] såsom de uttalas på finska) som finns på listan hör vanligen inte hemma i normerade tidningstexter, men de används rätt ofta i talspråket och också i andra informella sammanhang. Innan jag började mina sökningar i tidningskorpusarna kontrollerade jag med hjälp av sökmaskinen Google (www.google.com) att orden åtminstone i viss mån används på finska sidor på nätet. Jag fick 2 830 träffar på ordet *timer*, och det var därför omöjligt att gå igenom alla träffar. Antagligen är många av träffarna sådana där ordet är en del av ett namn, men antalet träffar är ändå mycket stort. En sökning på den anpassade formen *timeri* gav också 121 träffar och formen *taimeri* också 104. Ordet *shaver* och dess olika varianter (*shaveri*, *sheiveri*) fick lite färre träffar, men det är klart att ordet används i många sammanhang i finskan. Ingetdera ordet fick likväl några träffar i korpusarna, medan deras ersättningar *ajastin* (ung. ’tidtagare’) och *partakone* (*parta* ’skägg’ + *kone* ’maskin’) eller *-höylä* (’hyvel’) var frekventa i tidningstexterna.

En del ersättningsord fanns inte i tidningstexterna eftersom de inte var tillräckligt normerade eller etablerade i detta sammanhang. Importordet *webmaster* har många olika ersättningar. *Terminologicalcentralen TSK* (www.tsk.fi, se avsnitt 8.1.) rekommenderar på sin hemsida att man använder ersättningsorden *sivustovastaava* (*sivusto* ’webbplats’ + *vastaava* ’ansvarig’), *www-vastaava* eller *verkkomestari* (*verkko* ’nät’ + *mestari* ’mästare’) i stället för importordet *webmaster*. Ersättningsorden är ändå inte åtminstone ännu så etablerade att de skulle användas i tidningstext. På nätet finns det däremot många sidor där någotdera ersättningsordet används.

8. Ordparen från de fyra ämnesområdena

Som tidigare framgått utgick vi inom projektet i denna undersökning från en gemensam lista med ord som hade excerperats ur dagstidningar i de olika nordiska länderna. Förutom dessa ord bestod studien av ytterligare en lista med 40 importord som var hämtade från fyra olika ämnesområden: *adb*, *mat*, *bollsport* och *ungdomsmusik*. Denna lista sammanställdes av Guðrún Kvaran (se inledningen till denna bok). Jag ska nu referera vilka resultat ordparen i denna lista gav i sökningarna i de finska korpusarna.

8.1. E-mail, software och andra adb-termer

Orden från ämnesområdet *adb* är tio till antalet. Av dessa var jag i den finska undersökningen tvungen att utelämna fem. Orsaken var i de flesta fall att ersättningsorden men inte importorden förekommer i korpusarna. De fem ”fungerande” orden kunde dock kompletteras med en del adb-termer från den ursprungliga listan, och i studien ingår därför sökningar med sammanlagt 20 ordpar som har med adb att göra.

Den finska språkvården och språkintresserade människor i Finland har satsat mycket på att översätta och ersätta den utländska adb-terminologin och det finns därför finska ersättningsord för nästan varje engelsk dataterm. En stor del av detta arbete har gjorts vid Terminologicalcentralen TSK (se även avsnitt 7.3.), en ideell förening som har till uppgift att bl.a. sammanställa terminologi på finska och svenska (www.tsk.fi). Föreningen föreslår och rekommenderar inhemska motsvarigheter för importerade adb-termer och på dess hemsida finns en omfattande engelsk–finsk–engelsk lista med datatermer.

Även om det finns ersättningar för importerade adb-termer, är det likväl inte självklart att ersättningarna används. Av de ordpar som testas i denna studie används ersättningsordet mer frekvent än det motsvarande importordet i 12 fall medan det i 8 fall är importordet som används mer frekvent än dess ersättning. Skillnaden är inte särskilt stor, i synnerhet inte om man beaktar allt arbete som görs för att skapa adb-ersättningar.

Det kan finnas många orsaker till att så många som åtta importord används oftare än deras ersättningar. Fyra av dessa användes dessutom avsevärt mer frekvent än ersättningen: *fax*, *modeemi* (eng. *modem*, ers. *muunnin* (från *muuntaa* ’omvandla’)), *operaattori* (eng. *operator*, ers. *palvelin* (från *palvella* ’tjäna, serva’)) och *skanneri* (eng. *scanner*, ers. *kuvanlukija* ’bildläsare’). *Modeemi*, *operaattori* och *skanneri* är alla anpassade till det finska skrivsättet, och detta kan gynna deras användning. Importordet *fax* med sina många varianter såsom *faxi* och *faksi* är ett kort ord. Dess ersättning *telekopio* eller själva maskinen *telekopiokone* är båda långa ord som kanske därför inte kan undantränga importordet så lätt.

Är de 12 importord som sällan används på något sätt dåliga, ogenomskinliga och / eller svåra att använda, eller varför används de inte? Svaret på denna fråga är både ja och nej. Det räcker aldrig att säga att importordet är dåligt – också ersättningsordet bör vara lyckat om detta ska etableras. Det finns dock en del importord bland de 12 ordparen som inte passar så bra in i det finska systemet. Det finns t.ex. ord som är svåra att skriva, uttala och böja: såväl *attachment* (ers. *liitetiedosto* (*liite* ’bilaga’, *tiedosto* ’fil, dokument’)), *download* (ers. *ladata* ’ladda’), *software* (ers. *tietokoneohjelmisto* (*tietokone* ’dator’, *ohjelmisto* ’programvara’)) som *web* (ers. *verkeo* ’nät’) är ord som innehåller bokstäver som är främmande för finskan och vars böjning i finskan inte är så entydig. Också importordet *e-mail* har sina problem vad gäller stavningen. Ordet skrivs på många olika sätt: *e(-)mail*, *maili*, *meil* och *meili*. Ersättningen *sähköposti* (*sähkö* ’elektricitet’, *posti* ’post’) skrivs och böjs däremot mycket entydigt och den passar väl in i finskan.

8.2. *Matord*

Efter att jag utelämnat de matord där endera importordet eller ersättningsordet överhuvudtaget inte används i finskan har jag bara sju ordpar att göra korpus-sökningar med. Av dessa används importordet mer frekvent än ersättningsordet i bara två ordpar, medan fem är sådana där ersättningsordet får mera användning i tidningskorpusarna. Detta resultat känns rätt överraskande eftersom mätterminologin är kulturbetingad och det därför är vanligt att utländska maträtter bär sina ursprungliga namn också i Finland. Å andra sidan har de flesta matord ingen ersättning alls. Av importorden på den gemensamma, ursprungliga listan saknade 13 ord inom det semantiska ämnesområdet *mat* ett ersättningsord.

Det måste alltså vara något speciellt med de sju importerade matorden som har fått ersättningsord i finskan. Maträtterna eller -varorna torde vara etablerade och ofta rätt gamla för att ha en fungerande ersättning. Numera är det nämligen mycket vanligt att även matvaror har utländska namn. Matlagning och olika matlagningsprogram på tv har blivit populära och trendiga, nya matvaror kommer in i den finska matkulturen och med dem kommer också deras utländska namn. Läser man restaurangernas hemsidor eller menyer hittar man sällan några finska ord alls – i stället kan man hitta en bifogad ordlista som förklarar de utländska termerna. Hade jag gjort sökningar i menyer hade resultatet alltså kunnat vara ganska annorlunda. För att en matvara ska få två namn – ett importerat och ett inhemskt – bör den alltså brukas mycket och vara allmän bland vanliga matlagare.

De två importorden som användes mer frekvent än deras ersättningar var *croissant* och *tagliatelle*. Båda orden kan anses ha ett annorlunda stilvärde än den motsvarande ersättningen. *Croissant* (uttalas oftast [kroisantti]) och *tagliatelle* är trendiga ord medan deras ersättningar *voisarvi* (ung. ’smörhorn’) och *naubamakaroni* (’bandmakaron’) tycks syfta på vanliga matvaror. *Voisarvi* kan vara allt från ett gammaldags saltigt bakverk till ett knaprigt, franskt bakverk och har därmed en något utökad referent i jämförelse med den prototypiska *croissanten* som bara är ett ljusbrunt knaprigt bakverk. *Tagliatelle* och *naubamakaroni* har inte en likadan betydelseskilnad som de två bakverken, men också dessa ord skapar olika konnotationer hos språkbrukarna.

Det finns alltså fem ordpar där ersättningen används mer frekvent än importordet. Fyra av dem hör till amerikansk ’fastfoodkultur’, och det är ingen överraskning att ett av orden faktiskt är *fastfood*. Kulturen kom till Finland för ungefär tre årtionden sedan, vilket betyder att fenomenet inte är särskilt ungt. Importorden och först och främst de fenomen de representerar har haft tid att förankras i det finska samhället. Därför har det också funnits tid för nya ersättande ord att dyka upp. Importord som *snacks*, *light* och (*milk*)*shake* samt de fenomen som de representerar är alla mycket kända i Finland, men man känner också mycket väl till deras ersättningar *naposteltavat* (ung. ’något man kan knapra på’), *kevyt* (’lätt’) och *pirtelö* (en avledning av ordet *pirteä*, ’piggt’).

8.3. *Bowling och andra bollsporter*

Efter att jag har eliminerat de importord som inte fungerar för finskans del har jag bara sex ordpar kvar inom ämnesområdet *bollsport*. Anmärkningsvärt är att alla sex ordparen är sådana där ersättningsordet används mer frekvent än det motsvarande importordet. Det finns likväl idrottsgrenar där den största delen av terminologin är importerad; t.ex. motorsport och golf. Därför är det intressant att konstatera att finnarna här ändå väljer att använda ett finskt ersättande ord i fall det finns ett sådant. Det som gällde för mätterminologin gäller också för bollsporttermerna: Finns det ett ersättande ord så används det.

De flesta av de sex orden inom *bollsporten* kommer från sådana grenar där stora delar av terminologin är importerad. En viktig orsak till att just dessa importord har fått också ett ersättningsord kan vara att orden och de fenomen de representerar är centrala inom grenen, och att de ofta används i tidningstexter där grenen och eventuella spelresultat refereras för den stora publiken. Ofta är det så att importorden hör till speciella sportjargonger som används bland dem som är aktiva inom respektive idrottsgrenar. Tidningstexterna är däremot riktade till alla slags läsare – också till dem som inte förstår sig så mycket på sport – och det är därför viktigt att språket är lätt att förstå. De inhemska ersättningsorden ger dessutom ofta en mer entydig bild av ett fenomen än de motsvarande importorden.

Anpassningen eller bristen på anpassning kan påverka genomslagskraften hos ett importord. Bara ett av de sex importorden på denna ordlista är anpassat. *Griini, greeni* eller *green*, som det heter på engelska, hör till golfterminologin. Importordet har anpassats till finskan genom en tillagd slutvokal och i vissa fall också ett uttalsenligt skrivsätt. Det vacklande skrivsättet samt den initiala konsonantkombinationen inledd med den för finskan främmande bokstaven *g*² kan vara orsak till att importordet ändå inte är särskilt frekvent. Däremot får dess ersättning, avledningen *viberiö* (*viberiö* 'grön-'), mera användning i tidningstexterna.

De andra importorden är också svåra att skriva och uttala och de är på inget sätt anpassade till finskan. *Bowling, time-out, playoff, tie-break* och *world cup* innehåller många främmande bokstäver. Det är ofta svårt att veta om man borde skriva ihop eller isär orden eller om man borde lägga in ett bindestreck emellan dem. Därför väljer man ofta de enklare och mer lätthanterliga ersättningsorden: *keilailu* (< *keila* 'kägla'), *aikalisa* (*aika* 'tid', *lisä* 'tillägg'), *pudotuspeli* (ung. 'utslagstävling'), *katkaisupeli* (*katkaisu* 'avbrytande', *peli* 'spel, tävling') respektive *maailmancup* ('världscup').

Jag utelämnade åtta importord inom området *bollsport* som inte fungerade i mina finska tidningskorpusar. Några av importorden – t.ex. *basket* och *volleyball* – var sådana som förekommer bara som benämningar på idrottsgrenar. Ett av de ordpar som inte fungerade var speciellt intressant. Den finska språknämnden gav 1988 rekommendationen att ordet *seinätennis* (*seinä* 'vägg') skulle tas i bruk i stället för importordet *squash* (Mantila 2002). Ersättningsordet får emellertid inga träffar i mina sökningar och får också bara 4 belägg när man söker på Google, vilket alltså betyder att den officiella finska normeringspolitiken inte alltid har haft genomslagskraft.

8.4. Rock dj – *ungdomsmusik*

² Förekommer i finskan endast i kombinationen "ng" som uttalas [ŋ].

Det finns 13 ordpar inom det semantiska ämnesområdet *ungdomsmusik* som ger resultat i den finska studien. Ett av dessa ordpar är sådant där importordet och ersättningsordet används lika mycket i tidningskorpusarna medan det finns fyra ordpar där importordet används oftare och åtta ordpar där ersättningsordet används oftare. Skillnaden mellan användningen av importord och användningen av ersättningsord är inte så stor som bland orden inom ämnesområdena *mat* eller *bollsport*. Ungdomsmusik är ett fenomen som alltid följer mode och som genomgår en ständig förändring. Många av orden kan anses vara s.k. kulturord som ofta behåller sin ursprungliga form när de lånas in i ett annat språk, vilket betyder att en del importord inte alls får någon ersättning. Av denna orsak var jag också tvungen att utelämna en del importord från min undersökning. Det finns helt enkelt inga ersättningar för t.ex. importorden *hiphop*, *rap* eller *new age*.

Två av de importord som används mer frekvent än sina ersättningar är förkortningar. *DJ* kommer från engelskans *disc jockey* och *CD* kommer från termen *compact disc*. Skillnaden mellan dessa två importord ligger i uttalet. Finnarna uttalar alltid ordet *CD* anpassat såsom bokstäverna uttalas i finskan [se:de:] medan *DJ* ofta får behålla sitt engelska uttal. Trots skillnaderna i uttalet används båda importorden relativt ofta i finskan. Orden är korta och därför lätta att använda fastän de är svåra att böja i skrift. Ordet *DJ* är svårt att böja även i tal om bokstäverna uttalas enligt det finska uttalssystemet; t.ex. den plurala partitivformen av bokstaven *j* är nästan omöjlig att forma. När en förkortning böjs i finskan, lägger man vanligtvis till ett kolon mellan ordstammen och böjningsändelserna (t.ex. gen. *CD:n*, part. *CD:tä*). Det är alltså inte lika enkelt att böja förkortningar som att böja andra ord i finskan. Av någon anledning har denna nackdel ändå inte påverkat genomslagskraften av importordet *DJ*. Detta kan bero på att ersättningsordet inte bär samma trendiga konnotation som importordet; ersättningen *tiskijukka* kan kännas nästan som ett skämt, för *Jukka* är ett mansnamn i Finland och *tiski* kan betyda också ”något som diskas, tvättas”.

Bild 3: *Tiskijukka*

De två andra importorden som används mer frekvent än ersättningarna passar bra in i det finska systemet. *Imago* ('image'; uttalas [imago]) har visserligen en främmande klusil men är annars lätt att uttala, stava och böja. Ordet är också mycket kortare än sin ersättning *julkisuuskuva* (*julkisuus* 'offentlighet', *kuva* 'bild'). En lång och därför besvärlig ersättning har också importordet *jukeboksi* (eng. *jukebox*), nämligen *levyautomaatti* (ung. 'skivautomat'). Utöver detta har importordet *jukeboksi* också andra fördelar: ordet har anpassats med en tillagd slutvokal och det har också i skrift fått en mera finsk konsonantförbindelse *ks* i stället för det främmande *x*.

Också uttalet är anpassat: det initiala *j*-et får finskt uttal, *u*-et uttalas likaså på finskt sätt som ett svenskt *o*, och *e*-et är hörbart. Alla stavelser är dessutom korta: [jukeboksi].

Bland de ersättningsord som används mer frekvent än motsvarande importord verkar det inte finnas någon speciell tendens. Två av importorden, *in* (ers. *muodikas* 'modern', *muodissa* ung. 'i modet') och *out* (ers. *epämuodikas* 'omodern'), är svåra att böja enligt finskt mönster, vilket kan resultera i att finnarna undviker att använda dem. Också importorden *insider*, *live* och *lookalike* (ers. *sisäpiiriläinen*, ung. 'en som är i den inre kretsen', *suora* 'direkt' eller *elävä* 'levande' samt *kaksisovento* (*kaksois* 'dubbel', *olento* 'varelse', 'gestalt')) kan vara svåra att såväl stava som uttala. Ordparet *posteri-juliste* ger däremot inget entydigt svar på varför ersättningsordet används mer frekvent än importordet. *Posteri* har anpassats med en tillagd slutvokal, och ordet passar också annars in i finskan, så något egentligt behov av att ersätta det med den inhemska avledningen *juliste* finns inte. En förklaring till att ersättningsordet används mycket kan vara att det är avlett från ett gammalt och frekvent verb *julistaa* ('deklarera'), och att det därför har slagit igenom bland de finska språkbrukarna.

9. En diakronisk undersökning: *adb*-orden

Språkbanken CSC innehåller tidningar bara från 1990-talet och tillåter därför inga omfattande diakroniska undersökningar. Jag gjorde dock en småskalig undersökning med ordparen från ämnesområdet *adb*. För denna använde jag tidningen *Karjalainen* som hade flest årgångar i CSC; tidningarna är från åren 1991–1995 och 1997–1999. Alla årgångar innehåller visserligen inte lika många ord vilket kan göra undersökningsresultaten lite skeva, men procentuellt sett borde ordparen ändå fungera pålitligt. I synnerhet årgång 1999 innehåller mindre vokablar än de andra årgångarna.

Det var två ordpar som stod för de mest intressanta och samtidigt mest tolkningsbara resultaten. I båda ordparen används ersättningsordet mer frekvent än importordet.

Diagram 3: *E-mail* och *sähköposti*, antalet träffar totalt

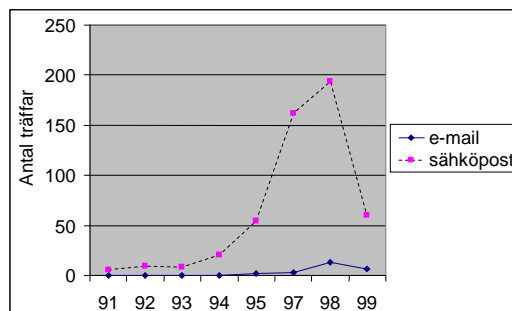
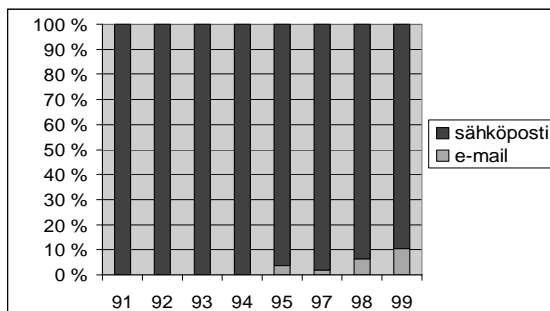
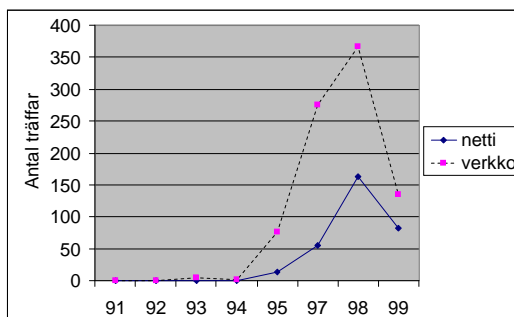
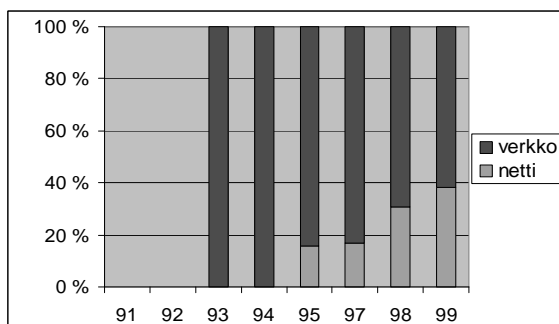

Diagram 4: *E-mail* och *sähköposti*; procentuell fördelning av totala antalet träffar

Fenomenet e-post var relativt okänt i början av 1990-talet, så varken importordet *e-mail* eller ersättningsordet *sähköposti* gav i sökningen särskilt många träffar för den perioden (se diagram 3). *Sähköposti* används dock ända från början mer frekvent än *e-mail*. I mitten av 1990-talet börjar ersättningsordet *sähköposti* bli mer frekvent i tidningstext, men det blir även importordet *e-mail*. Som man kan se i diagram 4 ökar importordet under slutet av 1990-talet hela tiden i procentuell andel av alla benämningar på referenten; det finska ersättande ordet är likväl mycket mer frekvent än importordet även i slutet av undersökningsperioden.

Diagram 5: *Netti* och *verkko*, antalet träffar totaltDiagram 6: *Netti* och *verkko*; procentuell fördelning av totala antalet träffar

Ordparet *netti* (eng. *net*) – *verkko* (jfr diagram 5 och 6) fungerar på samma sätt som ordparet *e-mail* – *sähköposti*, förutom att vare sig *netti* eller *verkko* används i de två första årgångar. Mot mitten av 1990-talet används bara ersättningsordet *verkko*, men i mycket liten utsträckning. År 1995 blir *verkko* mer frekvent, men samtidig slår även importordet *netti* igenom. Bägge orden får under slutet av perioden allt mer användning. Som framgår av diagram 6 ökar ordet *netti* procentuellt sett kraftigt de två sista åren på 90-talet. En studie av en tidningskorpus några år in på 2000-talet kunde i en senare undersökning ge intressanta besked om importordet eventuellt då har vunnit över ersättningsordet.

10. Ersättningsorden – gruppering enligt form

Som vi tidigare har kunnat konstatera verkar importordens form och hur väl de passar in i det finska språkssystemet inverka på hur frekvent de används i finskt språkbruk. En intressant fråga är därför om också ersättningsordens form kan påverka deras genomslagskraft.

Ersättningsorden kan enligt Guðrún Kvaran (2003: 37–40) delas i fyra huvudgrupper enligt deras form: 1) sammansättningar av olika slag, 2) avledningar, 3) gamla ord som har fått en ny eller en utvidgad betydelse och 4) anpassade importord. De tre första grupperna kan tillämpas också på det finska materialet, men Kvarans fjärde grupp, dvs. de anpassade importorden, anser jag att ur finsk synvinkel inte hör till gruppen ersättningsord. I så fall skulle så gott som alla importord ha en finsk ersättning, eftersom man i finskan mycket ofta anpassar importord med t.ex. en tillagd slutvokal. Det skulle alltså vara svårt att dra gränsen mellan ett importord som bara är anpassat så lite att det kan betraktas som ett importord och ett ord som är anpassat tillräckligt mycket för att kallas för ersättningsord.

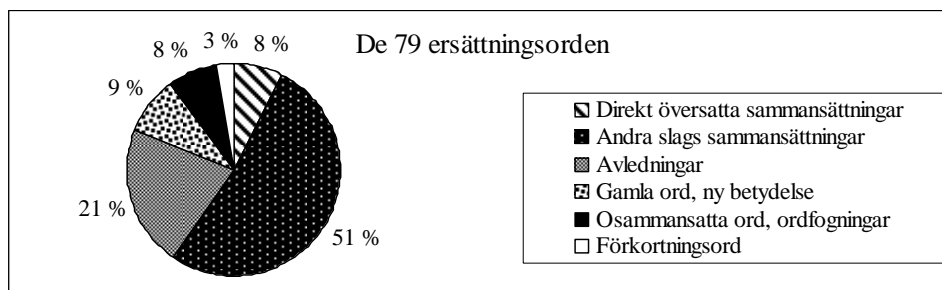
Kvaran (2003: 37 ff.) delar vidare in vissa huvudgrupper i underkategorier. Enligt henne kan en sammansättning antingen vara en direkt lånöversättning, en hybrid, där den ena leden är importerad medan den andra är inhemsk eller en sammansättning där ingetdera ledet är en direkt översättning av importordet. Också gamla inhemska ord kan bli ersättningar på flera olika sätt: ordet kan få en helt ny betydelse, en semantiskt utvidgad betydelse eller en ytterligare betydelse, som t.o.m. kan vara en helt annan än hos det ursprungliga ordet.

Jag har här valt att i viss mån följa Kvarans indelning och tagit med hennes tre första grupper; de anpassade importorden har jag uteslutit från denna del av studien. Sammansättningarna har jag valt att dela in i direkt översatta sammansättningar och sammansättningar av annat slag (även hybrider). Däremot betraktar jag alla gamla ord med ny betydelse som en grupp. Förutom Kvarans tre grupper har jag valt att tillfoga ytterligare två: osammansatta ord och ordfogningar samt förkortningsord.

Det finns sammanlagt 79 olika, fungerande ersättningsord på den s.k. finska listan. Några av importorden delar ett gemensamt ersättningsord, vilket gör att det inte finns lika många ersättningar som det finns fungerande ordpar. Det finns också ett fall där importordet klart hade två olika ersättningar, varför jag bestämde mig för

att göra korpussökningar med båda orden. Diagram 7 visar hur de 79 olika ersättningsorden fördelas mellan de sex grupperna.

Diagram 7: De 79 olika ersättningsorden enligt grupp

Som framgår av diagram 7 består ersättningsorden till största delen av sammansättningar. Dessa sammansättningar kan i sin tur delas in i olika grupper. Bara sex av dem är sådana som är direkt översatta led för led. Till exempel är ersättningsorden *pikaruoka* ('snabbmat') och *taskukirja* ('fickbok') direkta översättningar av importorden *fastfood* och *pocket book* (se dock diskussion i avsnitt 7.1.). På listan finns även 47 sammansatta ersättningar av andra slag. De flesta av dessa sammansättningar är mycket beskrivande och genomskinliga och berättar ofta vad man kan göra med referenten i fråga. Till exempel beskriver ersättningsorden *peliohjain* 'det som styr ett spel' och *kuvanlukija* 'det / den som läser en bild' entydigt importorden *joystick* och *scanner*. Det är ofta så att de finska ersättningsorden ger den finska språkbrukaren en mycket klarare bild av referenten än vad importorden gör, oberoende av hur bra engelska han / hon kan.

Det finns även sammansättningar där den ena leden är en direkt eller indirekt översättning av importordet eller en del av det, medan den andra leden är helt arbiträr. Till exempel innehåller ersättningsorden *sylimikro* 'famnmikro', *aikalisä* 'tidstillägg' samt *puheohjelma* 'pratprogram' översatta element från de motsvarande importorden *laptop*, *time-out* och *talkshow*. Importordet *western* har en sammansatt ersättning, *lännenelokuva* 'västernfilm', vars förled är en direkt översättning. Sammansättningen har dock en efterled som tillför information till importordet och som utgör huvudord i det sammansatta ordet. Förleden *lännen* kan däremot inte stå ensam i en sats utan den fungerar som ett genitivattribut till huvudordet.

Bland ersättningsorden finns 17 avledda finska ord. Anmärkningsvärt är att många av dem innehåller avledningsändelsen *-ke* eller *-e*. Avledningsändelsen *-e* har dock länge varit produktiv vid skapandet av nyord i finskan och därför är det naturligt att ett finalt *-e* är frekvent också i denna studie. Några exempel på ersättningsord som slutar på ovannämnda ändelser är *kuwake* (eng. *icon*, från *kuva* 'bild'), *levyke* (eng. *diskette*, från *levy* 'skiva'), *juliste* (eng. *poster*, från *julistaa* 'deklarera') och *palaute* (eng. *feedback*, från *palauttaa* 'att ge tillbaka').

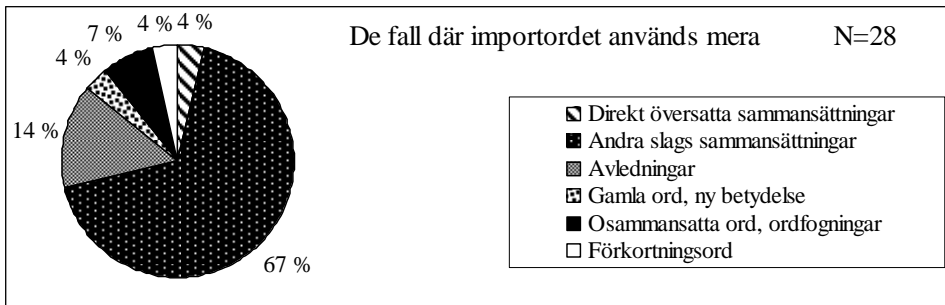
Utöver sammansättningar och avledningar finns det också andra slags ersättningsord. För det första finns det sju gamla ord med en ny, en ytterligare eller

en utvidgad betydelse, bl.a. *imuroida*, som tidigare betydde endast 'att dammsuga' men som numera fungerar också som ersättning för importordet *download*. Ett annat exempel är *verkko* 'nät', som tidigare hade enbart en konkret betydelse såsom i t.ex. fisknät, men som nu har också den mycket abstrakta betydelsen 'Internet'. För det andra finns det sex ersättningsord av typen osammansatta ord och ordfogningar såsom *käytetyn tavarin kauppa* ('affär för begagnade saker'), dvs. *second hand shop* och *täydellisyyden tavoittelija* (ung. 'någon som eftersträvar det perfekta'), dvs. *perfektionisti* ('perfektionist'). Den sista typen av ersättningar är ord som *cd-levy* 'cd-skiva', dvs. sammansättningar med en importerad förkortning följt av en efterled som är samma ord som redan finns bakom förkortningen. Sådana ersättningsord finns det bara två av i det finska materialet.

10.1. Ersättningsord som används mer sällan än motsvarande importord

De flesta av de ersättningsord som inte används lika ofta som de importord de ersätter hör till gruppen *andra slags sammansättningar*, dvs. sammansättningar där ingetdera eller bara det ena ledet är översatt med utgångspunkt i det importerade ordet. När vi jämför diagram 8 med diagram 7 kan vi konstatera att andelen andra slags sammansättningar procentuellt sett är större bland de ersättningar som inte används så ofta än bland ersättningsorden totalt sett. Däremot är andelen avledningar, gamla ord med en ny betydelse samt direkt översatta sammansättningar avsevärt mindre bland de ordpar där importordet används mer frekvent än ersättningsordet än bland alla ordpar.

Diagram 8: Procentuell fördelning på typer av ersättningsord av de ordpar där importordet används mer frekvent än ersättningsordet

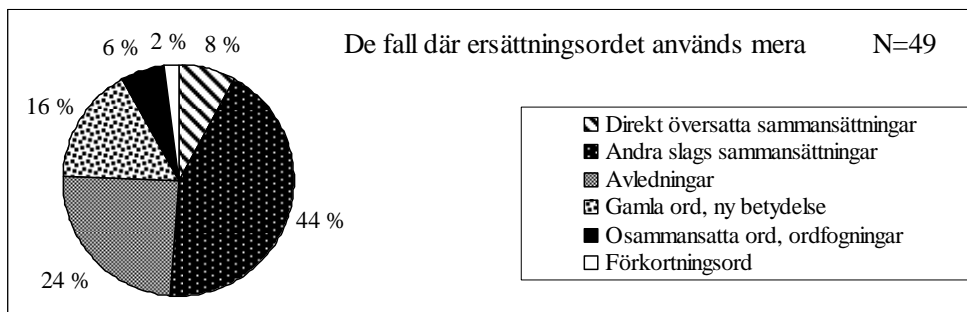

10.2. Ersättningsord som används mer frekvent än motsvarande importord

Av de ersättningsord som används mer frekvent än motsvarande importord hör de flesta till gruppen *andra slags sammansättningar*. Den procentuella andelen, 44 %, är ändå avsevärt mycket mindre än bland de ordpar där importordet används mer frekvent än ersättningsordet, där andelen är 67 % (jfr diagram 8). Avledningar och

gamla ord som har fått en ny betydelse förekommer däremot relativt ofta bland de ersättningsord som används mer frekvent än motsvarande importord.

Diagram 9: Procentuell fördelning på typer av ersättningsord av de ordpar där ersättningsordet används mer frekvent än importordet

10.3. Vilka typer av ersättningar finns det inom de fyra ämnesområdena?

Den finska adb-terminologin är till största delen resultatet av medveten språkplanering. Det är därför speciellt intressant att utreda till vilka grupper ersättningsorden inom detta semantiska fält hör. Jag gjorde korpussökningar med 20 ordpar från ämnesområdet. De 20 importorden hade likväl bara 18 olika ersättningsord eftersom ordet *verkko* ('nät') ersätter såväl importordet *Internet* som de mer eller mindre anpassade *net(ti)* och *web(bi)*. Bland de 18 ersättningsorden finns en direkt översatt sammansättning, sju andra slags sammansättningar och sju avledningar. Tre av de 18 ersättningarna hör till gruppen *gamla ord med ny betydelse*. Jämfört med fördelningen av ersättningsord inom totalmaterialet (se diagram 9) är en avsevärd del av adb-ersättningarna således avledningar. Detta är ett väntat resultat med tanke på att ersättningsorden är produkter av aktiv språkplanering. Också andelen gamla ord med ny betydelse är mycket större bland adb-termerna än bland ersättningsorden generellt.

Det är också intressant att se vilka slags ersättningsord som uppvisar en hög frekvens i korpussökningarna. Det finns tolv adb-ordpar där ersättningsordet används mer frekvent än importordet; antalet olika ersättningsord är elva. Bland dessa elva ersättningsord finns en direkt översatt sammansättning, tre andra slags sammansättningar, fyra avledningar samt tre gamla ord med ny betydelse.

Ordparen inom ämnesområdet *mat* är bara sju stycken av vilka fem har ett ersättningsord som används mer frekvent än det motsvarande importordet. Bland dessa fem ersättningsord finns det en direkt översatt sammansättning, en sammansättning av annat slag, två avledningar samt ett gammalt ord med ny betydelse. Båda ersättningsorden som inte används lika ofta som motsvarande importord hör till gruppen *andra slags sammansättningar*.

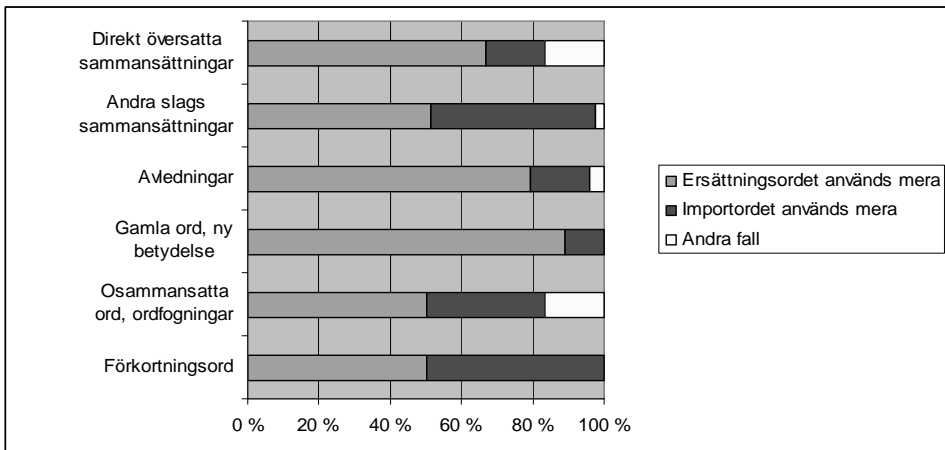
Det finns sex ordpar inom ämnesområdet *bollsport* på listan. Inom varje ordpar används ersättningsordet mer frekvent än det motsvarande importordet. Fyra av ersättningsorden hör till gruppen *andra slags sammansättningar* och två av dem är avledningar.

Det finns 13 ordpar inom ämnesområdet *ungdomsmusik*. I åtta fall används ersättningen mer frekvent än importordet, i fyra fall används importordet mer frekvent än ersättningen och ett ordpar består av ett importord och ett ersättningsord som är lika frekventa. I de åtta fall där ersättningsordet är mer frekvent finns det en direkt översatt sammansättning, två andra slags sammansättningar, två avledningar, ett gammalt ord med ny betydelse samt två osammansatta ord. Tre av de ersättningsord som inte används så ofta hör till gruppen *andra slags sammansättningar* och ett ersättningsord innehåller en förkortning. Det ersättningsord som används lika många gånger som det motsvarande importordet är en direkt översatt sammansättning.

10.4. Hurdant är ett bra ersättningsord?

Diagram 10 visar hur ofta de olika typerna av ersättningsord används i förhållande till motsvarande importord. Som framgår av diagrammet verkar avledningar, gamla ord med en ny betydelse samt direkt översatta sammansättningar fungera bäst som ersättningsord. Andra slags sammansättningar, osammansatta ord och förkortningsord ser däremot inte ut att bli lika frekvent använda ersättningar.

Diagram 10: De olika typerna av ersättningsord och deras användning i relation till motsvarande importord

Vad är det som gör ett slags ersättningsord bättre än andra? Denna studie har tidigare visat att finnarna föredrar korta ord framför längre (se avsnitt 7), och denna tendens styrks också i denna del av studien: avledningarna och gamla ord som har

fått en ny betydelse är ofta relativt korta ord. Direkt översatta sammansättningar kan däremot ha den fördelen att de betyder samma sak som importordet, vilket gör att det är lätt att känna igen dem.

11. *Spelar kontexten någon roll?*

Jag har ovan presenterat mina undersökningsresultat utan att ange i vilken kontext orden förekommer. Eftersom materialet för denna studie utgörs av elektroniska korpusar har jag tyvärr inte tillgång till själva tidningarna, vilket gör att jag inte exakt vet i vilka texttyper som orden finns. Jag har likväl haft möjlighet att läsa en del av artiklarna på CSC och kunnat dra egna slutsatser om vilka texttyper de representerar. Eftersom materialet är begränsat gör jag här endast en kursiv analys av kontextens betydelse för ordvalet.

Ordparen inom ämnesområdet *bollsport* visar på ett bra sätt att kontexten verkligen spelar en stor roll vid ordvalet. Importordet, som vanligen hör till en sorts jargong, används ofta mest av dem som är engagerade i idrottsgrenen i fråga, medan ersättningsordet används mer frekvent i andra typer av artiklar än sportartiklar. Följande exempel visar hur importordet *greeni* ('green') används i fall där idrottare själva berättar om sina spel medan ersättningsordet *viberiö* (< *viber-* 'grön') används i artiklar som är riktade till alla slags läsare och där fokus inte ligger på idrotten.

– *Olen aina pitänyt puttaamisesta Talin kaltaisella viberiöllä. Greenit olivat tänään kunnossa, Mark O Meara antoi tunnustusta HGK:n kentälle.*

– *Aivan mahtava pelaaja. Ei antanut juuri mahdollisuuksia, vaikka välillä pelini sujuikin. O Mearalla on niin hyvät avaukset ja hän pääsi melkein aina hyvin greenien päälle, Anssi Kankkonen kehui vastustaan.*

– Jag har alltid tyckt om att putta på en green (ers.ord) såsom den i Tali. Greenerna (imp.ord) var i gott skick i dag, Mark O Meara gav sitt godkännande för HGKs plan.

– En helt fantastisk spelare. Han gav [mig] knappt några chanser, även om också mitt spel ibland löpte. O Meara har så goda öppningar och han kom nästan alltid bra upp på greenerna (imp.ord), prisade Anssi Kankkonen sin motståndare. [Min översättning.]

Valtionpäämiehet pelasivat täydet 18 reikää espoolaisella kentällä. Viberiöltä toiselle he huristelivat golfantolla, jota presidentti Ahtisaari ohjasi.

Statsöverhuvudena spelade hela 18 hål på en plan i Esbo. Från en green (ers.ord) till en annan susade de fram med en golfbil som styrdes av president Ahtisaari. [Min översättning.]

Yleensä golfkenttien viberiöitä lannoitetaan epäorgaanisilla typpiravinteilla ja niiden rikkaruohot poistetaan torjunta-aineilla.

Vanligtvis gödslar man greenerna (ers.ord) på golfplaner med oorganisk kvävenäring, och man tar bort ogräset med bekämpningsmedel. [Min översättning.]

Att olika ord kan ha olika stilvärde kan man se även i nästa exempel. Importordet *croissant* används i artikeln för att betona att allt har förändrats mycket och blivit alltför modernt. Dess ersättning *voisarvi* används däremot i negativt ljus när näringsexperterna anser att bakverket inte alls är hälsosamt. Även kaffet kallas för *maitokahvi* ('kaffe med mjölk') i stället för *Café au lait* eller *Caffè latte*.

Emäntä on vanha tuttu rouva Eskonen, mutta hänessäkin on jotain uutta. Hänhän hymyilee kantaessaan asiakkailleen croissantteja ja cappuccinoa!

Värdinnan är den gamla välbekanta fru Eskonen, men det finns något nytt också hos henne. Hon ler ju när hon bär croissanter och cappuccino till sina kunder! [Min översättning.]

Ravitsemisasiantuntijoiden mukaan ylimakea maitokahvi ja rasvainen voisarvi eivät ole paras mahdollinen aamiainen, mutta perinteistään tarkat ranskalaiset subtautuvat tällaisiin väitteisiin epäilevästi.

Enligt näringsexperterna är för sött kaffe med mjölk och en fet giffel inte den bästa möjliga frukosten, men fransmännen som är nogga med sina traditioner förhåller sig tvivlande till sådana påståenden. [Min översättning.]

Kontexten spelar alltså en stor roll om man vill veta hur ordparen fungerar i verkligheten. Importordet och ersättningsordet står ibland i komplementär distribution, vilket betyder att importordet inte används i samma sammanhang som ersättningsordet och vice versa. Orden kan också ha olika stilvärden och status; när det ena ordet – oftast importordet – verkar användas i sammanhang där det får en ”trendig” klang så verkar det andra – i de flesta fall ersättningsordet – användas i mer ”folkliga” kontexter.

12. Slutord

Resultaten av denna studie stödjer i rätt stor utsträckning uppfattningen om att finskan är ett puristiskt språk: i över 60 % av de ordpar som ingår i studien användes ersättningsordet mer frekvent än det motsvarande importordet. Denna andel är enligt min egen uppfattning om mitt modersmål trots allt överraskande liten.

Som tidigare nämnt avviker finskan avsevärt från de nordiska och de andra germanska språken såväl strukturellt, ortografiskt som morfologiskt och importord bör därför vara enkla att anpassa till det finska språksystemet för att de ska få fotfäste. De frekvent använda importorden var därför i hög grad anpassade till finskan. I de fall där importordet användes mer frekvent än ersättningsordet var det dessutom ofta fråga om någon sorts jargong. I synnerhet när importordet var ortografiskt eller morfologiskt svårpassat till finskan ledde det till att ersättningsordet användes mer frekvent än importordet. De frekventa ersättningsorden var också ofta mera genomskinliga än de motsvarande importorden.

Också inom varje semantiskt ämnesområde användes ersättningsorden mer frekvent än importorden. Något förvånande användes dock importordet mer frekvent än ersättningsordet i upp till 40 % av alla *adb*-ordpar. Andelen känns över-

raskande stor när man beaktar allt arbete som görs för att skapa ersättningsord för utländsk dataterminologi. Såväl inom *mat*, *bollsport* som *ungdomsmusik* användes däremot ersättningsorden avsevärt mer frekvent än importorden.

De flesta finska ersättningsorden i studien var sammansättningar, antingen direkt översatta eller av annat slag. Det var likväl avledningarna och de gamla orden med en ny betydelse som ”fungerade” bäst, dvs. dessa användes i de flesta fall mer frekvent än motsvarande importord. Det är också ganska vanligt att finska nyord är avledningar; det kan man se när man granskar de finska adb-ersättningsorden som till största delen är resultat av aktiv språkplanering.

Det finns många aspekter som inverkar på ordvalet och ordens genomslagskraft. De är:

- kontext
- importordets kvalitet: längd, skrivsätt, morfologi, transparens
- ersättningsordets kvalitet: längd, form, entydighet, beskrivningsförmåga

Ersättningsorden är dock inte den enda puristiska tendensen i finskan. En stor del av importorden anpassas också i någon mån, om inte annat så i de flesta fall med en tillagd slutvokal. Är ett importord anpassat både ortografiskt och morfologiskt har det en bra möjlighet att bli en del av det finska ordförrådet. Importord kommer antagligen också i framtiden att både anpassas och ersättas i finskan. Om ersättandet ska behålla sin roll som en viktig väg till att skapa ett välfungerande finskt ordförråd, bör man satsa på fungerande ersättningsord. Såsom min studie har visat används inte alla ersättningsord som existerar.

I takt med internationaliseringen kommer allt fler importord in i finskan, och det är därför viktigt att tänka på om och hur man eventuellt ska reagera på dem och hur de ska hanteras. Finskan är ett så annorlunda språk jämfört med de språk det lånar ord från att importorden inte alltid kan accepteras som sådana. Denna undersökning visar dessutom att t.o.m. anpassade importord ofta får inhemska ersättningar i finskan. Min förmodan är därför att man även i framtiden kommer att fortsätta att ersätta nya importord i finskan. Samtidigt får likväl allt fler importord behålla sin ursprungliga form. Finnarnas språkkunskaper har breddats och förbättrats och det har därför blivit lättare för dem att förstå och använda importerade ord. Importord och deras eventuella ersättningar lever dock ofta sida vid sida och de kan ha olika stilvärden. Därför bör man minnas att det inte alltid är ens nödvändigt att förhålla sig till importord på något speciellt sätt.

En sak som man bör komma ihåg är att alla resultat i denna studie kommer från analys av tidningstext. Denna typ av text har sina egna normer, vilket innebär att resultaten inte kan generaliseras till att gälla andra domäner. Viktigt vore att undersöka t.ex. samtal, chattspråk och även vetenskapliga texter för att finna ut hur importord och ersättningsord används i andra slags domäner.

Referenser

- Guðrún Kvaran. 2003. Typer av nye ord i islandsk. I: Helge Sandøy (red), *Med 'bil' i Norden i 100 år*, s. 33–41. (Moderne importord i språka i Norden I.) Oslo: Novus forlag.
- Haarala, Risto et al. (red). 1996. *Suomen kielen perussanakirja* I–III. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. 4. upplaga.
- Lehikoinen, Laila & Silva Kiuru. 1998. *Kirjasuomen kehitys*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Mantila, Harri. 2002. Kielenhuollon uudet haasteet. *Kielikello* 2/2002.
- Nuutinen, Olli. 1994. *Hetkisen pituus*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nyky-suomen sanakirja* 4. 1973. Sivistyssanakirja. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nyky-suomen sanakirja* 5. 1980. Uudissanat, slangisanat, lyhenteet, ulkomaiden paikannimet. Porvoo: WSOY.
- Nyky-suomen sanakirja* 8. 1990. Vierassanojen etymologinen sanakirja. Porvoo: WSOY.
- Nyord i svenskan från 40-tal till 80-tal*. 2001. Stockholm: Svenska språknämnden.
- Paunonen, Heikki. 2000. *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii*. Stadin slangin suursanakirja. Helsinki: WSOY.
- Saarimaa, E.A. 1947. *Kielenopas*. Porvoo: WSOY.
- Selback, Bente & Helge Sandøy. 2007. *Fire dagar i nordiske aviser. Ei jansføring av påverknaden i ordforrådet i sju språksamfunn*. (Moderne importord i språka i Norden III.) Oslo: Novus forlag.

Elektroniska källor

- Forskningscentralen för de inhemska språken*. <<http://www.kotus.fi>> (15.7.2004)
- Google (sökmaskin): <<http://www.google.com>> (15.7.2004)
- LT-levikki 2004*. Information om finska tidningar och upplagor: <<http://www.ita-savo.fi/Mediakortti.pdf>> (15.7.2004)
- Pocket books*:
<<http://www.simonsays.com/content/destination.cfm?sid=33&pid=427726>>
(28.6.2007)
- Språkbanken i Finland*. Konkordans insamlad och upprätthållen av Institutionen för allmän språkvetenskap vid Helsingfors universitet och CSC – Scientific Computing Ltd.: <<http://www.csc.fi/kielipankki/>>. Sökning gjord 15.7.2004.
- Terminological centralen TSK*: <<http://www.tsk.fi>> (15.7.2004)

BILAGA 1

De ord som inte används i de finska tidningskorpusarna

1: Importord som inte har ett finskt ersättningsord (20 ord):

boutique, classic, country, cover, dance, disko, dvd-soitin, helpdesk, hiphop, hiv, kasett, new age, rap, rock'n roll, scratch, stereo, surffata (adb), tape, webmaster, video

2: Importord som har ett gammalt finskt ersättningsord (20 ord):

back-up, black, black-white, bookata, bookkaus, coachata, cool, entertainment, gay, idoli, mail, matchata, party, performance, roots, sandwich, second hand, stressi, teen-age, world

3: Importord vars ersättningsord inte används i tidningskorpusarna (5 ord):

cracker, NHL, squash, surffata, zoom

4: Importord som inte används i finskan (32 ord):

airguide, backing, bag, basket, blend, blende, boy, color cd, corner, darling, data warehousing, destination, digital scan, e-mail konto, e-mail-address, food processor, frontrunner, girl, hedd, lift, recycling, ribeye, sms-service, sound effect, stand in, station, supporter, swimmingpool, wap-teknologia, wildcard, volleyball, wool

5: Importord som inte används i tidningskorpusarna (19 ord):

boyband, brainstorming, browser, co-pilot, cornflakes, cruise control, designata, display, home page, junkfood, junkmail, offside, pommes frites, quarterback, safety car, shaver, team, timer, zucchini

BILAGA 2

Importord och ersättningsord från den gemensamma ursprungliga ordlistan, användning i de finska tidningskorpusarna från åren 1998-2000

(Markerat i parentes om ordet hör till ett av de fyra semantiska fälten)

<i>ord</i>	<i>belägg</i>	<i>procent</i>
abs	67	26
abs-jarrut	192	74
aids	1383	98
immuunikato	33	2
airbag	50	10
turvatyyny	435	90
antikvaraatti	198	78
osto- ja myyntiliike	56	22
bodylotion	1	6
vartalovoide	15	94
boss(i)	4	0,4
pomo	ca 1000	99,6
bulimia	80	93
ahmimishäiriö	6	7
buumi	387	64
noususuhdanne	214	36
CD (<i>ungdomsmusik</i>)	2012	74
cd-levy	723	26
deadline	18	1
määräaika	1200	99

<i>ord</i>	<i>belägg</i>	<i>procent</i>
design	250	17
muotoilu	ca 1200	83
e-mail (<i>adb</i>)	57	3
sähköposti	ca 2000	97
exit	4	16
uloskäynti	21	84
fasiliteetti	4	1
varustelu	380	99
fax (<i>adb</i>)	988	98
telekopio	17	2
feedback	3	0,1
palaute	ca 2700	99,9
ikoni (<i>adb</i>)	9	36
kuvake	16	64
imago (<i>ungdomsmusik</i>)	2333	90
julkisuuskuva	270	10
in (<i>ungdomsmusik</i>)	123	33
muodissa	247	67
insider(i) (<i>ungdomsmusik</i>)	3	2
sisäpiiriläinen	162	98
integraatio	827	55
yhdentyminen	650	43
yhdentäminen	21	1
internet (<i>adb</i>)	ca 11 700	57
verkko	ca 9000	43
joystick (<i>adb</i>)	35	56
peliohjain	28	44
jukeboksi (<i>ungdomsmusik</i>)	58	94
levyautomaatti	4	6
kampus	220	80
yliopistoalue	54	20
keliakia	292	97
vilja-allergia	8	3
keyboard (<i>ungdomsmusik</i>)	2	1
koskettimet	165	99
knowhow	4	0,8
tietotaito	475	99,2
light (<i>mat</i>)	54	16
kevyt	285	84
live (<i>ungdomsmusik</i>)	330	66
suora, elävä	171	34
lookalike (<i>ungdomsmusik</i>)	3	3
kaksoisolento	96	97
LP (long play) (<i>ungd.musik</i>)	163	22
pitkäsoitto	583	78
manual	13	2
käsikirja	214	40
opaskirja	196	36
ohjekirja	117	22

<i>ord</i>	<i>belägg</i>	<i>procent</i>
maskara	9	24
ripsiväri	29	76
media (inessiv)	379	33
tiedotusväline (inessiv)	693	61
viestin	71	6
(milk)shake (<i>mat</i>)	1	5
pirtelö	21	95
motocross	337	93
maastoajo	27	7
modeemi (<i>adb</i>)	228	97
muunnin	6	3
netti (<i>adb</i>)	ca 3000	25
verkko	ca 9000	75
operaattori (<i>adb</i>)	991	79
palvelin	256	21
out (<i>ungdomsmusik</i>)	37	42
epämuodikas	51	58
perfektionisti	36	72
täydellisuuden tavoittelija	14	28
playoff (<i>ballsport</i>)	388	11
pudotuspeli(t)	3282	89
pokkari (pocket book)	114	75
taskukirja	37	25
poster(i) (<i>ungdomsmusik</i>)	18	1,7
juliste	1016	98,3
PR	ca 700	87
suhdetoiminta	103	13
printata (<i>adb</i>)	31	20
tulostaa	121	80
printteri (<i>adb</i>)	41	41
tulostin	60	59
printti (<i>adb</i>)	46	61
tuloste	29	39
rasismi	1447	88
rotusorto	145	9
rotusyrjäntä	46	3
second-hand shop	2	50
käytetyn tavaran kauppa	2	50
seminologi	20	47
keinosiementäjä	23	53
scanner/skanneri (<i>adb</i>)	50	94
kuvanlukija	3	6
skateboard, skeitti*	0, 14	41
rullalauta	20	59
software (<i>adb</i>)	17	19
tietokoneohjelmisto	74	81
spam (<i>adb</i>)	17	39
roskaposti	27	61

<i>ord</i>	<i>belägg</i>	<i>procent</i>
spoiler(i)	7	5
ilmanohjain	137	95
tagliatelle (<i>mat</i>)	9	64
nauhamakaroni	5	36
talkshow	31	14,5
keskusteluohjelma	116	55
puheohjelma	65	30,5
tester	12	67
kokeilukappale	6	33
tie-break (<i>bollsport</i>)	92	42
katkaisupeli	129	58
web (<i>adb</i>)	243	3
verkko	ca 9000	97
western	180	75
lännenelokuva	61	25
widescreen	10	12
laajakuva	74	88
workshop	110	10
työpaja	ca 1000	90
world cup (<i>bollsport</i>)	55	1
maailmanmestaruus-	4307	99

BILAGA 3

Sökningsresultat av de 40 utvalda ordparen (adb, mat, bollsport, ungdomsmusik)

ADB	
attachment	2
liitetiedosto	55
disketti	27
levyke	72
download*	1
imuroida	ca 200
laptop	2
sylimikro	24
monitori	ca 300
näyttö	782
back-up -> ingen bra ersättning	
cracker -> ersättningen används ej	
junkmail -> importordet används ej	
home page -> importordet används ej	
surffata -> ingen bra ersättning	

MAT	
brokkoli	1
parsakaali	85
croissant	15
voisarvi	12
fastfood	3
pikaruoka	124
snacks	13
naposteltavat	24
cornflakes -> importordet används ej	
food processor -> importordet finns inte i finskan	
junkfood -> importordet används ej	
ribeve -> importordet finns ej i finskan	
sandwich -> bara ett gammalt ersättningsord <i>voileipä</i>	
zucchini -> importordet används inte i korpusarna	

BOLLSPORT	
bowling	1
keilailu, keilaaminen	389 + 18
green/griini	12
viheriö	227
time-out	3
aikalisä	686
basket -> importordet används inte i finskan förutom i namn	
corner -> importordet används inte ofta, också ersättningsordet kulma är gammalt	
offside -> importordet används inte i finskan	
quarterback -> importordet används inte i finskan	
squash -> ingen bra ersättning	
team -> bara ett gammalt ersättningsord <i>joukkue</i>	
volleyball -> importordet används inte i finskan förutom i namn	

UNGDOMSMUSIK	
dj	671
tiskijukka	130
fanclub/faniklubi	32, 10
ihailijakerho	39
disko -> ingen ersättning	
dvd-spelare -> ingen ersättning	
hiphop -> ingen ersättning	
idol -> bara ett gammalt ersättningsord	
new age -> ingen ersättning	
rap -> ingen ersättning	
scratch -> ingen ersättning	
sound effect -> importordet används inte i finskan	

BILAGA 4

De finska ersättningsorden

<i>Osammansatta ord, ordfogningar</i>	<i>Sammansättningar</i>	<i>Avledningar</i>	<i>Gamla ord, ny betydelse</i>	<i>Förkortningsord</i>
<i>osto- ja myyntilüke</i>	<i>liitetiedosto</i>	<i>levyke</i>	<i>imuroida</i>	<i>cd-levy</i>
<i>pomo</i>	<i>ylimikro</i>	<i>kuvake</i>	<i>verkko</i>	<i>abs-jarrut</i>
<i>täydellisyden tavoittelija</i>	<i>telekopio</i>	<i>muunnin</i>	<i>näyttö</i>	
<i>muodissa</i>	<i>peliohja</i>	<i>palvelin</i>	<i>kevyt</i>	
<i>käytetyn tavarän kauppa</i>	<i>kuvanlukija</i>	<i>tuloste</i>	<i>elävä</i>	
	<i>tietokoneohjelmisto</i>	<i>tulostaa</i>	<i>muotoilu</i>	
	<i>roskaposti</i>	<i>tulostin</i>	<i>työpaja</i>	
	<i>parsakaali</i>	<i>naposteltavat</i>		
	<i>voisari</i>	<i>pirtelö</i>		
	<i>nauhamakaroni</i>	<i>keilailu, keilaaminen</i>		
	<i>aikalisä</i>	<i>epämuodikas</i>		
	<i>pudotuspeli</i>	<i>viberiö</i>		
	<i>katkaisupeli</i>	<i>juliste</i>		
	<i>maailmanmestaruus</i>	<i>varustelu</i>		
	<i>tiskijukka</i>	<i>palaute</i>		
	<i>julkaisuokuva</i>	<i>yhdentyminen,</i>		
	<i>sisäpiiriläinen</i>	<i>yhdentäminen</i>		
	<i>levyantomaatti</i>	<i>koskettimet</i>		
	<i>kaksisoilento</i>	<i>vestin</i>		
	<i>immunika</i>			
	<i>turvayyny</i>			
	<i>abmimisbäiriö</i>			
	<i>noususubdanne</i>			
	<i>maastoajo</i>			
	<i>määräaika</i>			
	<i>uloskäynti</i>			
	<i>yliopistoalue</i>			
	<i>viija-allergia</i>			
	<i>tietotaito</i>			
	<i>opaskirja</i>			
	<i>ripsiväri</i>			
	<i>tiedotusväline</i>			
	<i>subdetoiminta</i>			
	<i>rotusyrjintä, -sorto</i>			
	<i>keinosiementäjä</i>			
	<i>rullalauta</i>			
	<i>ilmanohjain</i>			
	<i>pubeohjelma,</i>			
	<i>keskusteluohjelma</i>			
	<i>kokeilukappale</i>			
	<i>lännenelokuva</i>			
	<i>laajakuva</i>			
	<i>Direkt översatta</i>			
	<i>sammansättningar</i>			
	<i>sähköposti</i>			
	<i>pikaruoka</i>			
	<i>ihailijakerho</i>			

<i>Osammansatta ord, ordfogningar</i>	<i>Sammansättningar</i>	<i>Anledningar</i>	<i>Gamla ord, ny betydelse</i>	<i>Förkortningsord</i>
	<i>pitkäsoitto vartalovoide taskukirja</i>			
<i>5</i>	<i>47</i>	<i>18</i>	<i>7</i>	<i>2</i>